

KITEKINTÉS:

A POLITIKATUDOMÁNY HELYZETE SZOMSZÉDAINKNÁL

OTMAR HÖLL–THOMAS WENINGER

A politikatudomány helyzete Ausztriában

Egy kései fejlődés története

Ausztriában a politikatudománynak mint társadalomtudományi diszciplínának az intézményesülésében döntő momentum volt az Osztrák Politikatudományi Társaság megalapítása 1970-ben. Ma a Társaságnak mintegy háromszázkilencven tagja van, ebből harminc százaléknyi a nők aránya, ötven tagunk egyetemi oktató, a többi diák és egyéb (köztük politikusok, hivatalnokok stb.). Az osztrák egyetemeken oktató politológusok kevés kivétellel szervezett tagjai a Társaságnak.

A politikatudomány kései intézményesítése az osztrák tudományos közösségben, illetve az osztrák egyetemeken különféle, az osztrák politika- és tudománytörténetben gyökerező okokkal magyarázható.

A nemzetgazdaságtannak és a szociológiának mint egyetemi diszciplínáknak már a huszadik század eleje óta nemzetközi összevetésben is magas reputációja volt. Kiváltképpen vonatkozik ez a Carl Menger alapította bécsi határhaszon-iskolára, Joseph Schumpeter, Friedrich Hayek és mások ténykedésére; s ez a szociológiára is érvényes. Mindenekelőtt az osztrák gazdaságpszichológiai kutatóműhelyt említhetjük, amelyet Paul Lazarsfeld, Hans Zeisl és Marie Jahoda alapítottak. Kiemelten áll ez azokra, akiket Ausztriából a harmincas években űztek el, mint a már említett Lazarsfeld, Karl W. Deutsch vagy Ernst Voegelin. Ez a szellemi potenciálban elszenvedett veszteség máig befolyásolja a társadalomtudományok helyzetét Ausztriában.

A jogtudományok ugyancsak magas nemzetközi elismertségre tettek szert már a húszas-harmincas években (lásd különösen Hans Kelsen „tisza jogelméletét”). Eközben hangsúlyozni kell, hogy Ausztriában a jogászoknak mint úgynevezett „par excellence generalistáknak” évtizedes dominanciájuk volt főként az állami bürokráciában és a nyilvános politikai életben. Ha ki is fejlesztettek baloldali eszméket és hagyományokat a századforduló táján (különösen az ausztrómar-

xisták), ezeket az ausztrófasiszta rezsim (1933–1938) és a nemzeti-szocialista uralom (1938–1945) során tartósan diszkreditálták. E totalitárius rezsimnek örökségével való nyilvános szembenézés a második világháború vége után nem, vagy túl későn történt meg, ehelyett inkább a Második Köztársaság idején is részben reprodukálták és egészen a jelenig áthagyományozták ezeket a beállítottságokat. Ilyen értelemben nem meglepő, hogy a jogtudományok képviselői a politikatudomány mint diszciplína bevezetésében konkurenciát láttak a nyilvános közpolitikai szférában – ami főként a jogászi monopólium elvesztése miatti, hivatásrendi aggodalom kifejeződése volt. A politikatudományban megbízhatatlan, kritikus társadalmi elemet véltek felismerni.

1945 után a tudományos élet még sokáig bénult volt, mivel egy sor jelentős társadalomtudós esett áldozatul az ausztrófasiszmusnak – elűzték vagy megölték őket –, majd a náci rezsimnek, mások pedig kollaboránsként diszkreditálódtak. A próbálkozások, hogy az egykor elűzötteket visszahozzák Ausztriába, ha egyáltalán történtek, felemásak voltak és csekély eredménnyel jártak.

A jogtudomány és a gazdaságtan a Második Köztársaságban már viszonylag jól berendezkedett az egyetemeken. A győztes szövetséges hatalmak Ausztriában, Németországtól eltérően, nem ragaszkodtak képzési reform bevezetéséhez, amelyben a politikatudomány is részt kapott volna, a népesség demokratikus átnevelésének központi feladatával. A társadalomtudományok legitimációs funkciója Ausztriában, összevetve a Német Szövetségi Köztársasággal, legfeljebb marginális jelentőségű volt.

A háború vége után sokáig legerősebb parlamenti párt, a keresztényszocialista, konzervatív értékeknek elkötelezett ÖVP számára a politikatudományi stúdiumok nem jelentettek egyetempolitikai prioritást. Ebben az összefüggésben annak is lényeges szerepe volt, hogy Ausztria a liberalizmusnak és a politikai pluralizmusnak csak rövid szakaszait élte meg. Túlnyomóan antiintellektuális és tudományellenes szellemi légkör uralkodott, a politikai és tudományos establishment elutasítóan viszonyult a kritikai, változásokat célzó társadalomtudományokhoz. Rudolf Kozlik, az Institut für Höhere Studien későbbi igazgatója találóan jellemezte e korszak tudományos rendszerét „a megbízhatók kiválasztása” rendszereként (lásd Kramer–Quändler 1993: 7). Ausztria politikai kultúrája csak a késői hetvenes években kezdett az erősen a „tábor-mentalitás” (Wandruszka 1977), illetve a „strukturális megmerevedés” (Steininger 1975) által uralt kiindulóponttól a „normalizálás” és „nyugat-európaiasodás” irányába fejlődni (Karlhofer–Pelinka 1991). Hozzátehetjük ugyanakkor, hogy a társadalomtudományok hiányos anyagi-intézményi ellátottsága a mai napig lényeges jellemzője az osztrák helyzetnek.

Az első politikatudományi intézmény 1963-ban az akkoriban újr alapított Felsőbb Tanulmányok Intézetében (Institut für Höhere Studien, IHS) a gazdasági illetve szociológiai terület mellett létesített

„politikatudományi” részleg volt. Nem véletlen, hogy ezt a posztgraduális továbbképző és kutatóintézetet, amely az amerikai Ford Alapítvány pénzügyi támogatásával jött létre, a harmincas években Ausztriából elűzött és az Amerikai Egyesült Államokban világhírre jutott két társadalomtudós, Paul Lazarsfeld és Oskar Morgenstern kezdeményezésére alapították. Az intézetnek az is funkciója volt, hogy a szociáldemokrata tudósok új generációja számára megkönnyítse a bejutást az osztrák tudományos életbe. A hatvanas években ugyanis az osztrák egyetemeken csaknem kizárólag a katolikus Kartellszövetség dominált, amely az Osztrák Néppártnak is fontos rekrutációs bázisa volt. Visszatekintve megállapíthatjuk, hogy az IHS sikeres kísérlet volt arra, hogy a társadalomtudomány modern formáit átültesse a tradicionálisabb osztrák tudományos kultúrába (Gerlich 1993: 10). A megkövesedett egyetemi színvonalról eltávolodva, az IHS „kritikus, tudományos szempontból magasan kvalifikált értelmiség gyűjtőhelyévé vált” – írta Ewald Nowotny (idézi Kramer–Quändler 1993: 8). Az osztrák állam fokról fokra átvállalta az IHS költségeit. Az osztrák politikatudósok első generációját azok a társadalomkutatók alkották, akik az intézetben már a hatvanas években elvégezték egy kétéves posztgraduális stúdiumot. A tizennégy professzor és szénior egyetemi előadó közül, akik a nyolcvanas évek végén a bécsi és a salzburgi egyetemen a szakot tanították, hatan az IHS öregdiákjai voltak. Az IHS-ben végzett politológusok voltak a legfőbb szorgalmazói az Osztrák Politikatudományi Társaság alapításának is.

A hatvanas évek második felében politikatudományi kísérleti programokat indítottak a salzburgi (1965) és a bécsi (1968) egyetemen (Wicha 1972). A salzburgi Senatsinstitut interdiszciplináris programot képviselt, amely magában foglalta a jogtudományokat, a teológiát és a filozófiát, míg Bécsben mindenekelőtt a politikatudomány filozófiai hátterét hangsúlyozták. Itt is csak 1971-ben iktatták be a politikatudományt reguláris stúdiumként, avagy rendes szakként. 1984-ben az innsbrucki egyetemen is bevezették a politikatudományt diplomát adó szakként. Más egyetemeken, Grazban és Linzben második szakként választhatják a jogtudományi és közgazdasági szak hallgatói.

A politikatudománynak mint rendes tanszagnak a bevezetése a Bécsi Egyetemen a hetvenes évek elején elválaszthatatlan a Szocialista (ma Szociáldemokrata) Párt, az SPÖ választási sikerétől. Konzervatív oldalról jelentős ellenkezés volt tapasztalható a politológiával szemben. A politikatudományhoz a baloldali forradalmi eszmék imázsa tapadt, amely a konzervatívok félelmei szerint destabilizáló elemként megingathatja nemcsak az osztrák egyetemi hagyományokat, de az egész társadalmat is.

Az SPÖ sikerét 1970-ben és 1971-ben nem utolsó sorban az tette lehetővé, hogy választási kampányában az „Európára érettséget” és a „modernizációt” hangsúlyozta, beleértve az egyetemi reformot is. Ennek a modernizációs reformnak az volt a célja, hogy az egyetemek megnyíljanak a társadalmi szempontból releváns új diszciplínák előtt

(Fröschl: 1974). A pártok társadalompolitikai szempontból progresszív erői, és a „feltételes”, „korai” politológusok körében egyaránt elterjedt volt az a nézet, hogy a politikatudományi kutatás és tanítás bizonyos mértékig gyorsítóan, sőt változtató erővel hathat a társadalompolitikai folyamatokra. Mai perspektívából visszatekintve túlzottnak ítéelhetjük azokat a nagy várakozásokat, amelyeket Ausztriában mind konzervatív, mind haladó oldalról a politikatudományhoz fűztek. Az azóta eltelt több mint húsz év alatt a politikatudomány „normális” tudományos diszciplínává érett, és a társadalmi fejlődésre tett befolyását – néhány területen bizonyára volt ilyen – nem szabad túlbecsülni. A kezdeti eufóriát intézményes-egyetemi síkon normalizálódás követte. Józan történeti perspektívából nézve sem a politikatudományok egyetemi bevezetéséhez fűzött aggodalmak, sem pedig a hozzá fűzött remények nem igazolódtak (Karlhofer–Pelinka 1991).

A politikatudománynak ebben az értelemben nem is sikerült eleddig hasonló társadalmi megbecsülésre szert tennie, mint amilyent az Egyesült Államokban vagy Skandináviában élvez. Ebben bizonyára nem csekély szerepet játszott a politika és tudomány szoros kapcsolata, és a számos területen elért siker ellenére továbbra is fennmaradó jogász monopólium a bürokráciában és a politikában. A jogtudományoknak az utóbbi években, az Európai Unióhoz való osztrák csatlakozás körüli serény igyekezet során láthatóan sikerült „rég”i” tevékenységi területeket visszahódítani, illetve újakra is szert tenni. Az európai egyesülést az Európai Unió formájában ugyanis az egyes politikaterületek fokozódó „eljogiasodása” jellemzi. Intézményi téren ez a fejlemény Ausztriában a politikatudományi intézményfejlődés stagnálásában csapódik le, másfelől pedig az Európa-jog intézményeinek létesítésében – például a Bécsi Közgazdaságtudományi Egyetemen –, emellett például a nemzetközi emberi jogi kérdésekkel foglalkozó Ludwig Boltzmann Intézet megalapításában (Kramer–Quändler 1993).

A POLITIKATUDOMÁNY FEJLŐDÉSE AZ OSZTRÁK EGYETEMEKEN

Az osztrák egyetemek tartományi szinten vannak megszervezve. Felügyeletüket a Tudományos és Kutatási Minisztérium látja el. 1970-ig az egyetemek kiadásait az oktatási minisztérium költségvetéséből fedezték. Az egyetemi struktúrák „demokratizálását” eredményező egyetemi szervezeti törvény meghozatala után, már 1975-ben – ismét – végéhez ért a reform időszaka (vö. Kneucker 1980; Welan 1980). A politikatudomány csak 1983 és 1986 között kapott komoly

támogatást ismét Ausztria-szerte. Az innsbrucki egyetem teljes politikatudományi stúdium bevezetésére nyert jogot, létrehoztak egy második tanszéket és egy rendkívüli egyetemi tanári státuszt, a bécsi és a salzburgi egyetemen pedig két további rendkívüli egyetemi tanári státuszt létesítettek. A harmadik teljes szak innsbrucki bevezetésével időlegesen véget ért a fejlesztés. Új politikatudományi szak bevezetése Ausztriában ma éppoly valószínűtlen, mint új tanszékek létesítése.

A nyolcvanas években az 1971-ben megteremtett curriculumot a magiszteri fokozattal és az egyetemi doktorátussal minden egyetemen bevezették. Az 1971-es törvényen alapuló curriculum a nemzetközi standardot követi, de van néhány osztrák sajátossága. A stúdium négy fő szakaszból áll: ezek a politikai elmélet és eszmetörténet, a nemzetközi politika, a komparatív politikai rendszerelmélet és az osztrák kormányzati rendszer. A többi társadalomtudományi magiszteri stúdiumokhoz hasonlóan a politikatudományi curriculum is két részre oszlik; a legkevesebb négy szemeszterből álló első rész az első diplomával zárul, a második rész pedig, ugyancsak legkevesebb négy szemeszterrel, a második, úgynevezett magiszterdiplomával fejeződik be. Az osztrák sajátosságok közé tartozik, hogy a politikatudományi stúdiumot kötelezően egy másik szakkal kell kombinálni. A hallgatóknak tehát az első két évben 16 kurzust kell felvenniök (heti 32 órát) politikatudományból, de más tárgyakból, mint például a történelem, idegen nyelvek, filozófia vagy publicisztika, szintén heti harminckét órát kell hallgatniuk. A fő- vagy mellékszak kérdése csak a második tanulmányi szakaszban válik fontossá. A stúdiumot a négy szakterület egyikéből írott szakdolgozat, valamint egy államvizsga zárja le a magiszteri fokozattal. A doktori fokozat elérése újabb, legalább négy szemeszteres időszakot igényel, s ehhez disszertáció megírása és kibővített szigorlat letétele az előírás.

Bécsi Egyetem

Bécsben – ez egyedülálló helyzet – két önálló politikatudományi intézet működik, az egyik az Alapozó és Integratív Tudományok Fakultásán, a másik pedig a Társadalomtudományi Fakultás keretében. Együttműködés van a két intézet között, nemrég tervezett összeolvastásuk azonban kudarcba fulladt. Jelenleg mindkét intézetben két-két egyetemi tanári állás van (ezek közül az egyik éppen nincs betöltve), négy rendkívüli egyetemi tanári és két vendégprofesszori státusszal, valamint hét kutatásvezető asszisztenssel, akiknek egy része félállásban dolgozik. Kereken hatvan külső előadó egészíti ki a két bécsi intézet tantestületét. A hallgatók létszáma körülbelül 4000 fő, ebből főszakként 2200-an vették fel a szakot. A Bécsi Egyetem évente mintegy hetven végzőst (magisztert) bocsát ki politikatudományból.

Salzburgi Egyetem

A Salzburgi Egyetem politikatudományi intézetét szenátusi intézményként koncipiálták. Ez azt jelenti, hogy nincs egyik fakultáshoz sem hozzákapcsolva, hanem közvetlenül az egyetem tanári szenátusának van alárendelve. Ennek ellenére két részre oszlik, az egyiket a szellemtudományi fakultáshoz, a másikat pedig a jogtudományi fakultáshoz sorolják. Az első főként a politikai elmélet és a nemzetközi politika területéért felelős, a másik a komparatistikát és az osztrák politikai rendszer tematikáját gondozza. Két rendes és két rendkívüli egyetemi tanári, valamint öt asszisztensi állás van, a hatodik asszisztens tudományos segéderő. Az intézetnek jelenleg valamivel több, mint 900 hallgatója van.

Innsbrucki Egyetem

Az Innsbrucki Egyetemen a politikatudományt a Társadalom- és Közgazdaságtudományi Fakultás tanszékeként szervezték meg. A politikatudomány közgazdászok és üzemgazdászok számára választható szak. Két rendes és két rendkívüli egyetemi tanár, továbbá hat asszisztensi státusz van. Egy további státuszt egy különleges feladatokra alkalmazott tanár tölt be. Az intézetnek jelenleg csaknem 600 hallgatója van.

Politikatudomány a többi egyetemen

Graz és Linz nem kínál teljes politikatudományi curriculumot, ezért ezeken az egyetemeken nincs független politikatudományi intézet. A közjog tárgy keretében választhatnak a jogtudományi és közgazdaságtudományi szakos hallgatók specialisták által tartott politikatudományi kurzusokat. A többi egyetemen, így Klagenfurtban, a Bécsi Közgazdaságtudományi Egyetemen, a Bécsi Műszaki Egyetemen és más osztrák egyetemeken ez idáig nincs politikatudományi oktatás.

EGYETEMEN KÍVÜLI POLITIKATUDOMÁNYI INTÉZMÉNYEK

Politikatudományi kutatás és oktatás Ausztriában más intézményekben is folyik, amelyek kívül esnek az egyetemek keretein. Így a Felsőbb Tanulmányok Intézetében (IHS), a Nemzetközi Politika Osztrák Intézetében (ÖIIP) Laxenburgban, a Béke és Konfliktusmegoldás Osztrák Tanulmányi Központjában (ÖSFK) Schlaining városában. Az UNESCO-val együttműködve 1988-ban hozták létre a European Peace University-t (EPU), amelyen első ízben 1990-ben tartottak oktatási programokat egy nemzetközi összetételű hallgatóság számára. Emel-

lett létezik néhány magánjellegű vagy állami intézmény is, amelyek főként politikai oktatással és képzéssel foglalkoznak.

A Felsőbb Tanulmányok Intézete (IHS), mint már említettük, nem kis szerepet játszott a politikatudomány osztrák intézményesítésében, és még mindig posztgraduális oktatási és kutatási funkciókat lát el. A kilencvenes évek elején a politikatudományi és a szociológiai részleget egyetlen nagy társadalomtudományi részleggé egyesítették, a domináló gazdasági részleg mellett. Ezt ma Peter Gerlich vezeti, aki egyúttal a Bécsi Egyetem Társadalomtudományi Fakultásán lévő Politikatudományi Intézet professzora. Átlagban négy asszisztens és két-három kutatási asszisztens gondoskodik az intézet oktatási és kutatási programjáról a politikatudomány területén. Az oktatási programot lényegesen bővítik a (főként Németországból és az Egyesült Államokból) meghívott vendégprofesszorok. Az 6 szemináriumuk korlátozott létszámban külső résztvevők számára is rendelkezésre állnak.

Az első „egyetemi” politológus-generáció mellett, akiknek többsége jogi végzettséggel rendelkezett, az IHS képezte ki a Nemzetközi Politika Osztrák Intézetének (ÖIP) tudományos személyzetét is. Ebben az intézetben, amelyet 1979-ben magánegyesületként, de a Gazdasági Minisztérium pénzén alapítottak, a nemzetközi és külpolitika tárgyában folyó kutatásokat végeznek, de korlátozott mértékben politikai tanácsadás is folyik. Az egyesület elnökségében megalapítása óta benne van a szövetségi kancellár (mint elnök), a külügyminiszter mint helyettes elnök, és egy sor más magas rangú politikus. Az intézet jelenleg hét főállású tudományos munkatársat foglalkoztat (beleértve az igazgatót), akik közül öten politológusok, egy nemzetközi jogász, egy pedig közgazdász. Az ÖIP a felsőfokú politikai képzés keretében csekély mértékben az oktatásban is részt vesz. Csaknem minden munkatársának van egyetemi oktatói tapasztalata, kettőjük habilitált is.

Az ÖSKF-t 1983-ban alapították. Az interdiszciplináris békekutató intézet tevékenységének súlypontja a nemzetközi együttműködés és a békére nevelés. Az ÖSKF és az EPU tudományos stábjába egy vezetőből, négy tudományos alkalmazottból és két szerződéses asszisztensből áll. Az ÖSKF évente szervez nyári akadémiát; az utóbbi években tanfolyami kínálatát kibővítette egy tréningprogrammal a harmadik világból érkező diákok számára, valamint egy kurzussal a nem-katonai jellegű békefenntartás és béketeremtés tárgyában.

Befejezésül meg kell említenem ebben az összefüggésben, hogy az osztrák parlamenti pártoknak a hetvenes évek óta úgynevezett pártakadémiájuk van: ilyen a Karl Renner Institut (SPÖ), a Politische Akademie (ÖVP), a Freiheitliches Bildungswerk (FPÖ) és a Zöld Párt Grüne Bildungswerkstatt-ja. Ezek az intézetek azonban semmiféle kutatást nem végeznek, politikai képzési programjaik gyakorlati-politikai, nem pedig tudományos irányultságúak.

Az Osztrák Politikatudományi Társaság

Az Osztrák Politikatudományi Társaságot (Österreichische Gesellschaft für Politikwissenschaft, ÖGPW) 1970-ben alapították. Legfőbb funkciója a politikatudomány érdekképviselése. Emellett az évente választott elnökségi tagok főleg arra törekszenek, hogy javítsák az osztrák politológusok közösségén belüli kommunikációt, képviseljék a diszciplína érdekeit a felsőoktatásban és nemzetközi kapcsolatokat építsenek ki. Mivel már a hatvanas évek óta rendkívül szoros volt a kapcsolat a Német Politikatudományi Társasággal (DVPW), ez megmutatkozik az Osztrák Politikatudományi Társaság belső felépítésében éppúgy, mint tagjainak tudományos irányultságában. Amint Hans-Heinz Fabris (1978) megállapítja, az osztrák politológusok munkáiban, az irodalmi hivatkozásokból ítélve, bizonyos függés fedezhető fel a német kollégáktól.

Az ÖGPW nemcsak politikatudósokat, hanem olyan társszociológiának tagjait is tömöríti, mint a közjog, a kortörténet és a szociológia, ezenkívül egy sor aktív politikus és közhivatalnok is a sorai közé tartozik. Az egyetemi hallgatók részaránya is tetemes, és növekvő tendenciát mutat.

Az ÖGPW elnöksége rendszerint tizenkét főből áll, és mintapéldája a tipikusan osztrák geográfiai és intézményi reprezentativitásnak. Általában megpróbálnak egyensúlyt tartani a főbb egyetemek és más fontos intézmények között. Ez az egyensúlyra törekvés a férfiak és nők arányára is vonatkozik, ami a nők csekély számarányát tekintve az ÖGPW-ben sajnos nem mindig kielégítő mértékű.

1972 óta a társaság egy negyedéves folyóiratot ad ki, ez a *Zeitschrift für Politikwissenschaft* (ÖZP), amely az osztrák politikatudomány központi publikációs fóruma. A negyedévente megjelenő számok egy-egy meghatározott, hangsúlyos témát járnak körül. Az ÖZP mellett a tagok jobb informálása céljából az elnökség negyedévente körlevelet is kiad. Az ÖGPW régóta tagja a Nemzetközi Politikatudományi Társaságnak, az IPSA-nak, és hasonlóan sokéves kapcsolata van a politikai kutatások európai konzorciumával (ECPR) és más nemzetközi politikatudományi egyesületekkel. A jelenlegi elnökség, amely mostani összetételében 1994 végéig rendelkezik mandátummal, központi feladatául tűzte ki a Társaság „internacionalizálását”, különösen a Közép-Európával való együttműködést. Novemberben sikerült e témában az ECPR-rel közös konferenciát rendezni Bécsben. A Társaság 1994. november 17–19-én esedékes éves közgyűlésének témája: „Az átalakulási folyamatok állása Közép-Európában”, amelyet a prágai Károly-egyetemen rendezünk meg. 1994 őszére közös konferenciát tervezünk a közép-európai kollégákkal, amelyen a már meglévő kapcsolatok intenzívebbé tételéről tanácskozunk. A következő évekre szóló terveink között tervezzük hasonló konferenciák megtartását Budapesten és Ljubjanában az ottani politikatudományi társaságok szervezésében.

A Társaságot eredetileg egyfajta „kartellként” tervezték meg, azzal a fő céllal, hogy képviselje Ausztriában a politikatudomány érdekeit. Mintegy tíz év múltán azonban bizonyos belső konkurencia támadt (az egyetemek és az intézetek között), úgyhogy az ÖGPW ma nyitott, pluralisztikus csoportosulás, amely sokféle érdeket képvisel. A diszciplína az egyetemeken való intézményesülésével párhuzamosan „normálissá” és stabilná vált, de nem kevésbé dinamikusan képes érdekeit képviselni. A Társaság hetvenes évekre jellemző „hősi” korszakát egyetemi szinten való „berendezkedés” követte. A taglétszám, amely 1980-ban 175 volt, 1987-ben 326-ra nőtt, ma pedig körülbelül 390 fő.

A Társaság által kiadott folyóirat mellett egész sor politikatudományi orientációjú periodika jelenik meg Ausztriában, amelyek közül a legfontosabbak az *Österreichisches Jahrbuch für Politik*, *Journal für Sozialforschung*, a *SWS-Rundschau*, az *Österreichisches Jahrbuch für Internationale Politik*, és egy év óta az Egyesült Államokban kiadott *Contemporary Austrian Studies* című osztrák folyóirat. A publikációk számánál egészében figyelembe veendő, hogy Ausztria nemzetközi össevetésben viszonylag kis piacot jelent, amit azonban ellensúlyoz a periodikák minősége.

ÖSSZEFOGLALÁS

A politikatudomány Ausztriában viszonylag fiatal, az osztrák egyetemi életben nagyon későn intézményesült és berendezkedett diszciplína. A kutatást és az oktatást a története során erősen meghatározták az amerikai és a nyugat-német elméletek és kutatási témák. Különösen a német tudósok (Lehbruch, Naßmacher, Narr, Naschold, Zieburá és mások) befolyása volt jelentős, főként a hatvanas és hetvenes években. Másfelől viszont tipikus, hogy az osztrákok meglehetősen elhanyagolták kapcsolataikat más országok tudósaival. Bizonyos kivételt e tekintetben csak a Nemzetközi Politika Osztrák Intézete jelent. Ezért az osztrák politikatudomány nemzetközi összehasonlításban – és más társadalomtudományi területekkel összevetve Ausztriában is – inkább fejletlennek bizonyul, a kutatásokat bemutató munkák száma még mindig viszonylag csekély, és erősen a Bécs körüli térségre korlátozódik. Az amerikai és a német tudományos műhelyek irányába való tájékozódás bizonyos mértékig továbbra is folytatódik. A professzorok és az idősebb kutatók nagy része egy ideig az Egyesült Államok és Németország egyetemein tartózkodott. A konferenciákon való részvétel is erre a két országra összpontosul. Ezzel a tendenciával szemben hatnak azok a folyamatok, amelyek Közép-Európában és azon kívül az utóbbi években lejátszódtak, és nagy jelentőségűek az osztrák politológia és politika számára egyaránt. Ezek a változások arra utalnak, hogy nagyon is szükséges az osztrák politikatudomány újratájékozódása.

IRODALOM

- Dachs, Herbert et al. (Hg.) 1991. *Handbuch des Politischen Systems Österreichs*. Wien
- Fabris, Hans-Heinz 1978. Abhängigkeiten der Kleinstaaten-Politologie. *ÖZP*, 3, 370–375.
- Falkner, Gerda-Linser, Kristin 1989. Endstation Arbeitsmarkt. Studien und Karriereverlauf der Wiener DiplompolitologInnen. *ÖZP*, 4, 406–421.
- Fröschl, Erich 1974. Tendenzen der Forschungspolitik in Österreich seit 1945. *ÖZP*, 4, 441–460.
- Gerlich, Peter 1993. *Four Functions of Comparison*. Leiden (mimeo)
- Gerlich, Peter–Emmerich Talos–Karl Ucakar 1979. *Political Science in Austria*. Wien (mimeo)
- Karlhofer, Ferdinand–Anton Pelinka 1991. Austrian Political Science: The State of the Art. *European Journal of Political Research*, 20, 399–411.
- Kneucker, Raoul F. 1980. Das Universitätsorganisationsgesetz 1975. *ÖZP*, 3, 261–276.
- Kramer, Helmut–Franz Quändler 1993. *Politikwissenschaftliche Forschung und außenpolitische Praxis in Österreich*. Wien: Forschungsbericht
- Quändler, Franz 1993. *Bridging the Gap. The Austrian Case* (mimeo)
- Skuhra, Anselm 1988. *Research on the International Relations in Austria*. Williamsburg (mimeo)
- Steininger, Rudolf 1975. Polarisierung und Integration. Eine vergleichende Untersuchung der strukturellen Versäulung der Gesellschaft in den Niederlanden und in Österreich. In: René König–Erwin K. Scheuch–Rudolf Wildenmann (eds.) *Politik und Wähler*. Vol. 14. Malsheim am Glan: Hain
- Wandruszka, Adam 1977. Österreichs politische Struktur in der Geschichte der Republik Österreich. Vienna: *Geschichte und Politik*. 289–485.
- Welan, Manfred 1980. 5 Jahre UOG. *ÖZP*, 3, 373–376.
- 1992. Die Österreichische Politikwissenschaft von Innen und Außen, wie ich sie sehe. *ÖZP*, 2, 445–452.
- Wicha, Barbara 1972. Politikwissenschaft in Österreich. *ÖZP*, 1, 89–96.